

historia

Foruaren Hobekuntzaren erreformaren porrota

Erreformatzeko bidean

Milurteko berrian sartuta, 1982ko Hobekuntzak zaharkituta zegoela erakutsi zuen askorentzat. Bere blindaketa kontserbadore indartsuak, baina, autogobernurako ponentziak aurrera egin ez izana ekarri du. Estatuan, bien bitartean, autonomia estatutuak erreformatzeko aukerak aztertzen hasi ziren Euskal Autonomi Erkidegoan, Katalunian, Valentzian eta Galizian.

Nafarroako Parlamentua 2005ean zehar eta 2006ko hasieran tematu zen Autogobernurako ponentziaren zirriborro bat prestatzen, hau da, botere legegilea Foruaren Hobekuntza aldatzeko prozesua zabaltzera bultzatu beharko zuen testua. Alderdi guztiak agertu ziren Hobekuntzan aldaketak sartzearen alde, bakoitzak bere ideologiari jarraiki. UPNk, CDNk eta PSNk apenas planteatzen zuten funtsezko erreformarik, eta ez zuten onartzen

ROLDÁN JIMENO ARANGUREN

Historian lizentziatua (1996), Historian doktorea (2001), Filosofia eta Hezkuntza Zientzietan doktorea (2007). Zuzenbidean ikertzeko gaitasuna (2003). Nafarroako Unibertsitatean eta Pabe eta Aturriko herrialdeen Unibertsitatean irakasle izandakoa, egun Nafarroako Unibertsitate Publikoan Zuzenbidearen Historia irakasten du. Historia instituzional, sozial eta kulturalaren inguruko hainbat liburuen eta artikuluen egilea.

hiritar nafarrak izatea beren etorkizuna erabakiko zutenak. Aralarrek, EAJk, Eak eta NEBk, bestalde, erreforma sakonago baten alde egin zuten.

Ponentzia honek Nafarroako Parlamentuko Autogobernurako Batzorde Berezian zituen bere aurrekariak, zeina 2002ko ekainean sortu baitzen, euskal probintzietan jarraitzen ari ziren prozesuaren argitan. NEBek bere ekimena aurkeztu eta hurrengo urtean, 2003ko azaroaren 6an, Nafarroako Parlamentuko Foru Araubiderako Batzordeak *Autogobernuaren inguruko proposamenak aztertu eta baloratzeko ponentzia sortzeko ebazpena* onartu zuen.

Ponentzia 2004ko otsailaren 17an eratu zen, honako osaketa zuela, Ganberako talde parlamentarioek izendatuta: Carlos García Adanero (UPN), Juan José Lizarbe Baztán (PSN), Miguel José Izu Belloso (NEB), Patxi Zabaleta Zabaleta (Aralar), Juan Cruz Alli Aranguren (CDN), Begoña Errazti Esnal (EA) eta José Luis Etxegarai Andueza (Taldea Mistoa, EAJ). Hamaika saioren ostean, eta gaiaren inguruan beren ikuspegia eman zuten adituak entzun ondoren, 2004ko abenduaren 20an Nafarroaren Autogobernuari buruzko Ponentziaren Txostenaren Zirriborroa aurkeztu zuten. Bertan, Hobekuntza erreformatzearen alde agertzen ziren, orduko inguruabar instituzional eta sozialera egokitzeko.

Foru Araubiderako Batzordearen Autogobernurako Ponentzian, honako proposamen hauek aurkeztu ziren: NEBrena –Miguel Izuk prestatua eta 2005eko otsailaren 2an aurkeztua–, Aralarrena –nagusiki Patxi Zabaletak prestatua eta 2005eko otsailaren 8an aurkeztua–, EArena (2005eko otsailaren 28an), UPNrena (2005eko martxoa eta maiatzaren 31), EAJrena (2005eko maiatzaren 27an), CDNrena (2005eko maiatzaren 30ean) eta PSNrena (2005eko ekainean). Aralar eta EAJren testuak Hobekuntzaren benetako alternatiba gisa har daitezkeen testu artikulatuak dira; aldiz, NEBrena –Miguel Izuk prestatua–, EArena –Begoña Erraztik egina–, CDNrena –Juan Cruz Allik presta-

tua– eta PSNrena, Hobekuntza aldatzeko gogoeta eta ildoak azaltzera mugatzen dira. Bestalde, UPNk eginiko ekarpen bakarra –Carlos García Adanero aurkeztua–, Hobekuntzako Bigarren Xedapen Gehigarriko aldaketa ezabatzeko proposamenean oinarritzen da, Konstituzioko Laugarren Xedapen Iragankorrari eginiko aipamena kentzearen. Nafarroako Arartekoak, bestetik, María Jesús Aranda Lacerasek, 2005eko apirilaren 8an bidali zizkion Foru Parlamentuko presidenteari LORAFNA erreformatzeko proposamen eta gogoetak. Nafarroako Kontuen Ganberako presidentek ere, Luis Muñoz Gardek, LORAFNAn Kontuen Ganbera eta Kontuen Auzitegia arautzen dituen 18. artikulua berridazteko proposamen bat bidali zion Nafarroako Parlamentuko presidenteari, 2005eko ekainaren 3an.

Alderdi nabarristen jarrerak

UPNk Autogobernurako ponentzian eginiko ekarpen bakarra alderdiaren VII. Kongresuan, 2005eko martxoan, aurkezturiko Ponentzia Politikotik eratorritako proposamena izan zen: bere betiko obsesioa, 1982ko Hobekuntzako Bigarren Xedapen Gehigarriaren aldaketa sustatzeko egitasmoa, 1978ko Konstituziotik Laugarren Xedapen Iragankorra ezabatzeko xedea zuena.

CDNren proposamenaren arabera, hainbat modu leudeke Foru Hobekuntzaren aldaketak gauzatzeko. Lehenak, Hobekuntza erreformatzearekin marko berri bat definitzea suposatuko luke, eskubide historikoek lekarten autogobernu eskubidearen hedadura eta eduki berria zehazteko, Foru Erkidegoaren botere politikoa Estatuarekin itun berri bat sinatzearen bidez indartuz eta zabalduz.

Krisian murgilduriko Nafarroako Alderdi Sozialistari dagokionez, sintomatikoa da Foru Parlamentuaren Autogobernurako ponentziarako proposamena aurkeztu zuen azken talde parlamentarioa izatea, 2005eko ekainean, bere epeltasun eta originaltasun eskasa zituela ezaugarri. Sozialisten aburuz, LORAFNAk balio osoa izaten jarraitzen du Nafarroaren autogobernuaren marko gisa, baina, indarrean hogeitaz gora eramatean, bere edukiak egokitu beharra dagoela onartuz.

Nafarroako Ezker Batua Autogobernurako ponentzian protagonismo handiena izan zuen alderdietako bat da, Nafarroako Parlamentuko Foru Araubidearen Batzordeak hain zuzen ere NEBen ekimenez onartu baitzuen, 2003ko azaroaren 6an,

25 urte

Autogobernuaren gaiaren inguruko proposamenak aztertu eta baloratzeko ponentzia bat sortzen duen ebazpena. Alderdi honek autogobernu handiagoa ikuskera federalistatik lortzeko beharra planteatzen zuen.

Alderdi abertzaleen jarrerak

2005eko martxoaren 1ean Aralarrek Nafarroako status politikoa zeritzon dokumentua aurkeztu zuen. Patxi Zabaletak aurkezpenean jakinarazi zuenez, proposamen hori Nafarroako Parlamentuko autogobernu ponentzian aurkeztuko zen eta *nafarren onarpena eta erabakitzeko eskubidea* zituen ardatz. Testu artikulatu hau Nafarroako Foruen Hobekuntzan aurrera egiteko asmoz aurkeztu zuen Aralarrek. Foruen Hobekuntza zaharkitua dagoela eta ez zuela abiapuntu demokratikoa izan nabarmendu zuten Aralarreko parlamentariak aurkezpenean. Testuan agertzen denez, Nafarroaren esku geratuko lirateke eskumen guztiak, partekatzea erabakitzen direnak salbu. Estatus politikoa, bestalde, nafarrek erabakitzen dutena izango zen.

Handik gutxira EAJ-PNVren *Amejoramendua Aldatzeko Proposamena* aurkeztu zen (2005eko maiatzaren 27an). Autogobernurako ponentziaren esparruan osatutako testu artikulatu bat da, Nafarroaren autogobernua eguneratu eta sakontzen duena, eta nafarrei beren geroa erabakitzeko eskubide eskusiboa aitortzen diena. Aralarren proposamena ez bezala, honako hau LORAFNaren testuan oinarritzen da. Ibarretxeren *Proposamenaren* eragina ezin izkutatzuz, Lehenengo tituluan aurkitzen ditugun aldaketa nabarmenenak VI. kapituluan ematen dira, non Estatuarekiko harreman politikorako printzipioak eta bermeen araubidea jasotzen diren. Bigarren Titulua Nafarroaren ahalmenak eta eskumenak jasotzen ditu. LORAFNaren erreforma, Hirugarren tituluan jasotakoa, oso modu ezberdinean agertzen zaigu proposamenean, erreferendumaren formula eta hau gauzatzeko prozedura guztia aurreikusten duelarik.

Aralar eta EAJ alderdi nazionalisten aldean, ostera, Eak ez zuen inolako testu artikulatu zabalik prestatu, eta 2005eko otsailaren 28an Hobekuntza

erreformatzearen inguruko proposamen labur batzuk aurkeztera mugatu zen, EAko bozeramaile Begoña Erraztik prestaturikoak. Nafarroa Bairen baitan dagoen eta abertzalea ez den Batzarrek ere, Parlamentuan ordezkartzarrik eduki ez arren, LORAFNA errotik aldatzea aldarrikatu zuen.

Batasunak, ilegalizazioa dela eta, Nafar Parlamentuaren autogobernuari buruzko eztabaidan ez zuen parte hartu. Edozein kasutan, jakina den bezala, bere diskurtso eta praxi ideologikoa gero eta gehiago aldentzen joan da autonomismotik eta, ondorioz, foraltasunetik.

Autogobernurako ponentziaren porrota

2005eko urriaren 13an, Parlamentuan ezo-hiko bilera egin zen eguneko puntu bakarra zuena: 2005eko Nafarroako Foru Erkidegoaren egoerari buruz Nafarroako Gobernuak egindako komunikatuaren Eztabaida. Bertan, hurrengo urtean gertatuko zen Autogobernurako Ponentziaren porrota iragartzen hasi zen, bereizarriztat UPNk eta PSNek Foruen Hobekuntzaren aldaketaren inguruan izandako elkartasuna eta José Luis Rodríguez Zapateroren Gobernuaren politika nazionalak eragindako tentsioa izan zituen. Jarrera inobilista horien kontra, gainontzeko taldeen jarrera aurkitzen dugu.

Talde politiko guztiek hainbat zuzenketa egin zizkieten Autogobernurako ponentziaren txostenaren zirriborroari, 2006ko urtarrilan, eta horrek bide eman zuen Autogobernurako ponentziaren azken zirriborro bat idazteko; Miguel Izuk (NEB) egin zuen eta azkenean, 2006eko martxoaren 19an aurkeztu zen. Azken testu honek hainbat proposamen zituen, hala nola, eskumenak handitzea, erreforma erreferendum baten bidez bozkatzea, Nafarroak Estatuan eta Europako Batasunean zuen partehartzea indartzea. Izuk egindako zirriborroak proposatzen zuenez, Nafarroako Gobernuak Estatuaren aurrean eta eztabaida-leku multilateraletan, eta bai maila nazionalen zein Europako Batasunarenean, Nafarroako autogobernuaren sakontzea defendatuko zuen. Zehazki, testuak zioenez, *Foruen Hobekuntzaren ibileraren mende laurdenera heltzeko bidean gaudela, garai egokia da, metatutako esperientziarekin eta ikuspegi nahikoarekin, Nafarroaren etorkizunari buruz, bere erakunde fun-*

tzionamenduari buruz, eta bere esparru juridikoak eskeintzen dituen gabezia, disfuntzio eta hobetzeko aukerei buruz gogoeta egiteko. Proposamen horren arabera, autogobernua eguneratzeko garai egokia zen, kontuan izanda, konstituzio-erreformaren prozesuaren eztabaida irekita zegoela eta beste autonomia erkidego batzuk zein bere erregimenetan sakontzea pentsatzen ari zirela, euren estatutuen erreformaren bidez. Proposamen hura ez zen aurrera atera, eta Foruen Hobekuntza aldatzeko proposamena Estatuaren gainontzeko autonomia-estatutuen ilarara jarri behar izan zuen, Nafarroako asmo historiko bat bailitzan.

Prozesua gelditu egin zen. 2006ko urtarrilan, Autogobernurako Parlamentuko ponentziaren lanak amaituz joan zirenean, Gobernuak, Miguel Sanz buru zuela, Nafarroako estatutuak ez aldatzeko jarrera aldatu eta Foruen Hobekuntzaren aldaketari atea ireki zion, baina inposatutako baldintzen ondorioz, nafarrek, praktikan, erabakiak hartzeko eskubiderik gabe jarraituko zuten.

2006ko urtarrilaren 30an, UPNk PSNri Parlamentuan erreforma bat hitzartzea eskaini zion. Egun hartan, Nafarroako Gobernuak, prentsak hitzez hitz jasotako idazki baten bidez, lehen aldiz Foruen Hobekuntza aldatzeko prest zegoela erakutsi zuen, baina horretarako

UPN, CDN eta PSNren adostasuna lortu beharko zen, eta *babestu behar da Nafarroa-Estatuaren harremanen izaera itundu eta alde biko, izaera hori desagerrarazi nahi dutenen aurrean, eta hori ezertan kaltetu gabe Nafarroaren elkartasuna Espainiako herri guztiekin.* Jarrera horren kontra, CDN herriari galdetzearen alde azaldu zen. CDNk, bere aldetik, ponentziaren zirriborroari 17 zuzenketa aurkeztu zizkion, non Nafarroak eskubide historikoak dituela onartu beharra zegoela azpimarratzen zen, eta era berean, egungo eskumenen esparrua handitu beharra zegoela, horretarako gizarte-segurantzaren eta trafikoaren ekonomia erregimenaren kudeaketa hartuz, eta baita aireportuen lekualdatzei buruz edo inmigrazioari buruz negoziatuz ere. Gainera, UPNk eta PSNk ere egingo zuten bezala, *Foruen Hobekuntzaren izaera itundua eta Nafarroa-Estatuaren alde biko harremana ere azpimarratzen zuen.*

Edozein kasutan ere, UPNk eta CDNk, Gobernuaren bi alderdiak, honakoa nabarmen-

du zuten: balizko erreforma bat egiteko, 1982an Hobekuntzak izan zuenaren antzeko sostengu politikoa, alegia, gutxienez UPN, CDN eta PSNk alde egon behar dutela. Nafarroako Gobernuak jakinarazi zuenez, hark ez du erreforma prozedurarik proposatu ez eta martxan jarriko ere, ahal den sostengurik handiena ez badu. Nafarroako Gobernuak bere idazkian ez zuen aipatu ere egin erreforma prozesua beranduago erreferendum bidez bozkatuko zen ala ez. Nafarroako Gobernuaren mugimendua erantzun bat izan zen; bai Autogobernurako ponentziaren lehen zirriborroari, non Parlamentuak Gobernuari Hobekuntzaren erreforma bat egiteko eskatzea proposatzen zen, eta baita, PSNk urtebete lehenago egindako erakundearen arteko hitzarmen eskaintzari ere. Bere idazkari nagusiak, Carlos Chivitek, mugatutako erreforma bat eskaini zuen, Sanzen Gobernuak jasotzen ez zuen *sine qua non* baldintza bat zuena: aldaketa erreferendum bidez bozkatzea.

Gobernua osatzen zuten bi alderdien eta PSNren arteko bilera posible izan zen Alderdi Sozialistak egun duen jarrerari erreparatzen badiogu, 2006ko urtarrilaren 30ean bertan agerian geratu zena, ponentziaren zirriborroari bere zuzenketak aurkeztu zizkionean. Chivitek emandako prentsaurrekoan nabarmendu zuenez, *eroso gaude* egungo egoerarekin, eta UPNk eta CDNk azpimarratutako kontzeptu berdinak nabarmendu zituen: *foralitatea bereizgarri bat delako berrespena edo Nafarroa eta Estatuaren arteko alde biko hitzarmen sistemaren indartzea*. PSNk, lehenik, José Miguel Izuk (NEB) egindako zirriborroan jasotako hitzaurre historiko osoa zalantzan jarri zuen, izaera politikoko aurreiritzi gehiegi zituela iritzi zuelako. Gainera, balizko aldaketaren xedeei beste bat gehitzea hartu zuen helburu: *Nafarroako Foru Erkidegoa Espainia konstituzionalaren eta Europako Batasunaren barnean erkidego politiko historiko, berezko eta bereizi moduan bermatzea*. Aipatutako Miguel Izuren zirriborroaren amaieran, Parlamentuak Gobernuari Hobekuntzaren aldaketa hasteko eskatu behar ziola proposatzen zen. PSNk Gobernuak autogobernuaren sakonketarako oinarrien dokumentua egitea proposatu zuen, gero Parlamentura bidaltzeko, era horretan, aldaketaren abiapuntua hori izan zedin.

Autogobernurako ponentzia amaierara heldu zen. 2006ko martxoaren 20an parlamentuko taldeen bozeramaileek ez zuten gutxiengo akordiorik ere lortu. Eztabaida hurrengo legealdirako

historia

utzi zen, eta Ponentzia irekita geratu zen. Horixe izan zen bi urtez eztabaidatzen egon ondoren, hiru luzapen barne, izan zuen amaiera irekia. UPNk proposatuta, gainontzeko taldeek, NEB izan ezik, eztabaida alde batera uztearen alde bozkatu zuten. Itxurak gordetzeko, taldeek beranduago biltzea erabaki zuten, baina, praktikan, etenaldi berri hark erreforma-proposamenaren prozedura betetzeko eperik gabe geratzea ekarri zuen, izan ere, 2007a hauteskunde urtea izanik, Parlamentu eta Gobernu haiek desegino baitziren.

Bi hilabeteko etenaldiaren ostean, maiatzaren 30ean amaitu zen Nafarroako Autogobernurako ponentzian proposamenak aurkezteko epea. 2006ko ekainaren hasieran Ponentzia eta eztabaidak Nafarroako Forua Hobeagotzeko legea berritzeko inolako proposamenik ez egitea erabaki zuen Nafarroako Parlamentuak. Oinarririk gabe amaitutzat emateko erabakia hartu zuen. Ponentziaren porrota aurreikusten zen, eta alderdi nazionalistek eta NEBk salatu zuten.

Eztabaidak alde batera utzita, UPN eta PSN bat zetozen Autogobernurako ponentzia sustatzen ez jarraitzeko (2006ko martxoaren 20a), izan ere, urte horretako udazkenean Konstituzio-erreformaren prozesua hastea espero zen, eta, baliteke eskaeren artean Laugarren Xedapen Iragankorra indargabetzearena izatea, eta horrek egun Nafarroak duen egoera estatutarioari eragingo lioke. Bi egun beranduago, ETAk su-etan iraunkorra aditzera eman zuen eta bakerako prozesuari hasiera eman zitzaion. Guk susmatzen dugu hori izan zela UPNk eta PSNk –eta nolabait beste indar politikoek ere, baina arrazoi desberdinengatik– Ponentzia alde batera uzteko arrazoia, azken batean, ETAk su-etena adieraziko zuela ageriko sekretua baitzen.

OHARRA:

Gai honen inguruan hausnarketa sakonago bat ikusteko R. Jimeno, "Los derechos históricos en la renovación del régimen autonómico de Navarra (2004-2006)", *III Jornades d'Estudi sobre Juristes y Notaris: Els drets històrics i l'Espanya viable* (diciembre, 2006). Artikulua *Ius Fugit*. Revista Interdisciplinar de estudios histórico-jurídicos aldizkarian argitaratuko da.